

Nota voor Burgemeester en Wethouders

Team: Projecten, Realisatie en Ontwikkeling

Onderwerp:

Nota Kapitaalgoederen Leefomgeving

Notagegevens

Bestuursorgaan : B-en-W 6-06-2023
Notanummer : 2023-395
Datum : 6-06-2023
Programma : 03 - Leefomgeving
Portefeuillehouder : Wethouder Elferink,

Bijlage(n) : Juni 2023 Nota Kapitaalgoederen Deventer 01 06 2023.pdf

Parafering

01-06-2023: Programmamanager
02-06-2023: Wethouder
07-06-2023: Wethouder
07-06-2023: Programmamanager

Agendering

* 01-06-2023: Gemeentesecretaris/algemeen directeur

* 08-06-2023: Gemeentesecretaris/algemeen directeur

Definitieve akkoord

8-06-2023

B & W d.d.: 6-06-2023

Besluit

1. De Nota Kapitaalgoederen vast te stellen, volgens de regels van de BBV (Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies)
2. Het zogenaamde ingroei-scenario van de Nota Kapitaalgoederen van programma Leefomgeving als voorstel in te brengen bij de voorjaarsnota 2023

De nota en het besluit openbaar te maken.

Inleiding

De openbare ruimte is opgebouwd uit kapitaalgoederen. Dat zijn de zogenaamde assets (producten) in de leefomgeving. Het gaat om wegen, bruggen, speeltoestellen maar ook bomen, heesters en gras zijn belangrijke assets. Deze onderdelen van de openbare ruimte dragen integraal bij aan het functioneren van de gemeente en haar gemeenschap in sociaal maatschappelijk en economisch opzicht. Kortom: ze dragen bij aan gezonde en leefbare wijken en dorpen!

Vanuit programma Leefomgeving is een Nota Kapitaalgoederen (NKG) opgesteld. Daarmee is het onderzoek uitgevoerd zoals opgenomen in het bestuursakkoord:

'De kwaliteit van de openbare ruimte staat onder druk. Het budget voor inrichting, beheer en onderhoud knelt. We zijn bereid om blijvend meer te investeren in de leefomgeving en onderzoeken welke aanvullende bijdrage passend is.'

In de NKG is de financiële context vergeleken met de opgave van het programma Leefomgeving. Het gaat daarbij om onderhoud en vervanging van (onderdelen van) de openbare ruimte. Er blijkt sprake te zijn van een forse discrepantie tussen

de opgave en de beschikbare financiële middelen. In de nota kapitaalgoederen is, om niet direct een te forse claim te doen in de gemeentebegroting, een ingroei-scenario opgenomen om deze discrepantie te verminderen en op de langere termijn toe te groeien naar een situatie waarbij de financiën, de opgave en de organisatie op elkaar zijn afgestemd. Het gaat om een scenario met meerjarig financiële impact. Dit scenario is opgenomen als één van de voorstellen in de voorjaarsnota 2023.

Op 22 maart is in uw college mondeling toegelicht wat de resultaten en de doorwerking van de NKG zijn. Voor de inhoud wordt hier korthedshalve verwezen naar de managementsamenvatting in de NKG zoals bijgevoegd.

Beoogd maatschappelijk resultaat

De openbare ruimte vertegenwoordigt een financiële waarde van ca. 1,25 miljard (exclusief parkeervoorzieningen, riolering en begraafplaatsen). Maar de openbare ruimte vertegenwoordigt veel meer dan alleen een waarde in geld. De openbare ruimte is het middel voor het functioneren van de gemeente in al haar facetten. Een gemeente zonder goed functionerende openbare ruimte is ondenkbaar. Het maatschappelijk functioneren van de gemeente op economisch, sociaal en fysiek niveau dient gegarandeerd te worden om daarmee aantrekkelijk te blijven voor bewoners, ondernemers en bezoekers.

De NKG geeft handvatten om de kwaliteit van de openbare ruimte blijvend op voldoende niveau te brengen en te houden. Op deze wijze kan kapitaalvernietiging worden voorkomen en wordt veiligheid, duurzaamheid en functionaliteit gegarandeerd. Daarnaast kan met een buurtgerichte aanpak goed worden ingespeeld op de diverse opgaven en de grote maatschappelijke ontwikkelingen die op de gemeente afkomen. Denk hierbij aan klimaatadaptatie, energietransitie, integrale toegankelijkheid, gezondheid en circulariteit.

Met de op dit moment beschikbare middelen is het niet mogelijk om de openbare ruimte blijvend op een voldoende niveau te onderhouden. Er zullen op korte termijn steeds meer middelen nodig zijn om kapitaalvernietiging te voorkomen en om de openbare ruimte veilig te houden. De op de buurtgerichte aanpak, en daarmee de buurtgerichte ontwikkeling, zal op korte termijn vrijwel stil vallen. Daarmee zal de openbare ruimte steeds verder gaan verschromelen en de kwaliteit (lees: de veiligheid en functionaliteit) zal afnemen.

Op iets langere termijn zal de veiligheid en functionaliteit niet kunnen worden gegarandeerd en zal kapitaalvernietiging niet voorkomen kunnen worden. Kans op persoonlijke en materiële schade neemt toe met als gevolg een toename van claims van bewoners, bezoekers en bedrijven bij de gemeente en mogelijk ingrijpen door de provincie.

Kader

* Burgerlijk Wetboek, de gemeente heeft een aantal belangrijke wettelijke zorgplichten voor de openbare ruimte.

* Besluit Begroten en Verantwoorden. (BBV). Dat laatste betekent dat vervangingsinvesteringen in de openbare ruimte financieel dienen te worden geactiveerd. De kapitaallast die daaruit ontstaat, dient in de exploitatiebegroting te worden gedekt. Voor een deel van de opgave is de begroting daar op dit moment niet op ingericht.

* Bestuursakkoord 'Dichtbij, betrokken en bevlogen'

* De visie Leefomgeving 2014

Betrokken partijen en participatie

Het opstellen van de NKG is met name een interne gemeentelijke aangelegenheid, het heeft vooral een relatie met de hogere overheden. (provincie en Rijk)
De uitwerking en besluitvorming rond de NKG raakt de kwaliteit en het functioneren van de openbare ruimte in al haar aspecten en daarmee de hele gemeenschap van Deventer.

Argumenten voor en tegen

Voor:

- * Met het ingroeiscenario van de NKG is het mogelijk de kwaliteit van de openbare ruimte blijvend te waarborgen
- * Met het ingroeiscenario van de NKG is het mogelijk de veiligheid van de openbare ruimte blijven te waarborgen
- * Met het ingroeiscenario van de NKG is het mogelijk kapitaalvernietiging in de openbare ruimte te voorkomen
- * Met het ingroeiscenario van de NKG is het mogelijk om stappen te zetten in de buurtgerichte aanpak en daarmee veilige, prettige en leefbare buurten te ontwikkelen/behouden waarbij stappen kunnen worden gezet op het gebied van klimaatadaptatie, energietransitie, integrale toegankelijkheid en circulariteit.
- * Met het ingroeiscenario van de NKG wordt voorkomen dat op korte termijn een grote budgetsprong noodzakelijk is.
- * Met het ingroeiscenario van de NKG is het mogelijk de organisatie mee te laten groeien met de opgave, waar de gemeente voor staat.
- * Voldoen aan het gestelde in de BBV

Tegen

- * Er dienen structureel financiële middelen te worden vrijgemaakt die dus niet anderszins ingezet kunnen worden.

Financiële consequenties en dekking

Het ingroeiscenario betekent:

- * Dat 2024 structureel jaarlijks € 500.000 aan programma Leefomgeving wordt toegevoegd oplopend tot € 2.000.000 in 2027 (eigenlijk is 1 miljoen nodig om binnen 10 jaar te voldoen). De doorlooptijd komt bij het ingroeiscenario (met 500k per jaar) op ongeveer 20 jaar uit.
- * Dat in 2027 een geactualiseerde versie van het NKG inzicht geeft in de benodigde middelen na 2027.
- * Dat voldaan gaat worden aan het gestelde in de BBV.
- * Dat de begroting voor 2024 op een aantal punten aangepast moet worden:
- * De middelen voor groot onderhoud voor de onderdelen groen, openbare verlichting, en spelen komen te vervallen, worden omgezet naar kapitaallasten en worden toegevoegd aan de producten Wegen, Civieltechnische kunstwerken en verkeerstechniek.
- * Voor alle producten, dus ook voor de hierboven genoemde producten, wordt een investeringsplafond voor vervangingen afgesproken waarmee de ontwikkeling van de te dekken kapitaallasten in de begroting wordt gestuurd.
- * De producten worden voortaan gekapitaliseerd en ontstaat tevens meer investeringsruimte binnen het programma Leefomgeving

Openbaarmaking en communicatie

Aanpak en uitvoering

Tijdens de retraite van het college is de voorjaarsnota besproken en daar is in beginsel ingestemd met de NKG en met het beschikbaar stellen van middelen. Op 6 juni, komende B&W is de besluitvorming over deze voorjaarsnota in uw college. De NKG zal hierin een prominent bespreekpunt zijn gezien de langjarige financiële (en fysieke) impact. De NKG is ook van groot belang voor de gemeenteraad. Het is daarom goed om de NKG ook in de gemeenteraad toe te lichten los van de directe dynamiek van de behandeling van de voorjaarsnota. Deze toelichting vindt plaats op 7 juni voor de behandeling van de Voorjaarsnota op 12 juli.

Het vervolg;

Het programma Leefomgeving blijft hiervoor een twee jaarlijkse MJOP-MIND-begroting opstellen met een planningsscope van 4 jaar, die voor de eerste twee jaar hard is en voor twee jaar zacht is geprogrammeerd. Hierin zijn zowel vereiste investeringen voor het groot onderhoud als voor de vervanging opgenomen. Het college stelt de MJOP-MIND programmering na goedkeuring vast en deze dient vervolgens als leidraad voor de uitvoering.

Op termijn gaat het programma Leefomgeving tevens een planning maken die nog verder vooruit kijkt. Een zogenaamde tactische beheercyclus die tevens kan anticiperen op de planning van andere programma's en van de andere opgaven in de stad.

Uiterlijk in 2027 en zo mogelijk eerder, zal het programma Leefomgeving komen met actualiseringsvoorstellen omtrent de voorgestelde werkwijze (NKG) en aangeven waar bijstelling nodig is.

Nota Kapitaalgoederen

Gemeente Deventer

mei 2023

Project:	Nota Kapitaalgoederen
Projectnummer:	P842-01
Registratienummer:	20220695
Auteurs:	Planterra: Jeroen Bruinenberg, Harmen Zwijgers, Maud van Haaren Gemeente Deventer: Richard van Hout, Jan Pluim
Opdrachtgever:	Gemeente Deventer
Datum:	Mei 2023

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Managementsamenvatting	4
1. Inleiding	7
2. Wat beheren we en wat is de kwaliteit?	9
2.1 Openbare ruimte in beheer	9
2.2 Wat is de openbare ruimte waard?	9
2.3 Wat is de leeftijd van de openbare ruimte?	10
2.4 Welke kwaliteit wordt gerealiseerd in de openbare ruimte?	12
3. Waarom is er extra budget nodig?	15
4. Financiële vertaling	18
4.1 Activeren en afschrijven	18
4.2 Benodigd budget versus beschikbaar budget	18
4.3 Strategie: ingroeiscenario	21
5. Uitvoeringsstrategie ontwikkelend beheer	24
Bijlage 1: Begrippenlijst	26
Bijlage 2: Hoe kunnen we dit financieren nu en in de toekomst?	29

Managementsamenvatting

De openbare ruimte in Deventer vertegenwoordigt een kapitaal van 1,25 miljard euro. Een belangrijke taak van de gemeente is het beheren van deze kapitaalgoederen. De middelen voor onderhoud en voor vervanging bij einde levensduur blijken niet toereikend. Deze Nota Kapitaalgoederen brengt in beeld hoeveel extra budget op termijn nodig is.

Daarnaast bevat het voorstellen om de wijze van financiering van deze opgaven in lijn te brengen met het vernieuwde BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten).

Het BBV schrijft voor dat vervanging van maatschappelijk vastgoed in de begroting moet worden geactiveerd. Dat gebeurt nu lang niet op alle onderdelen. De BBV-wijze van financieren biedt ruimte om onze begroting geleidelijk aan te passen. Door jaarlijks de begroting van het programma Leefomgeving aan te vullen, groeien we toe naar een begroting die voldoende is om de gehele opgave van onderhoud en vervanging te kunnen bekostigen. Het gaat om zo'n 12,5 miljoen euro in de komende jaren. Deze Nota bevat een financiële strategie om hier geleidelijk naar toe te groeien.

Waarom deze Nota?

Vanuit programma Leefomgeving is deze Nota Kapitaalgoederen opgesteld. Daarmee is het onderzoek uitgevoerd zoals opgenomen in het bestuursakkoord:

'De kwaliteit van de openbare ruimte staat onder druk. Het budget voor inrichting, beheer en onderhoud knelt. We zijn bereid om blijvend meer te investeren in de leefomgeving en onderzoeken welke aanvullende bijdrage passend is.'

Het onderhouden van de openbare ruimte is niet vrijblijvend, maar betreft een wettelijke plicht die is vastgelegd in het burgerlijk wetboek. Het is voor de gemeente een zorgplicht om de openbare ruimte in goede en veilige staat te onderhouden. Het programma Leefomgeving heeft zich de afgelopen jaren ingespannen om met de beschikbare middelen het maximaal haalbare te bereiken. Het veelgeprezen MJOP-MIND is een mooi voorbeeld van het optimaliseren van de groot onderhouds- en de vervangingsopgave. De beheerinspanningen van de afgelopen jaren hebben zich gericht op het voorkomen van kapitaalvernietiging en het zo veilig mogelijk houden van de openbare ruimte. Er is daarbij altijd gewerkt binnen de, in feite te krappe, budgetten die de begroting daarvoor biedt. De tering is naar de nering gezet. Daardoor ontstaan langzamerhand achterstanden in onderhoud. Langzamerhand wordt duidelijk dat de grenzen van deze werkwijze bereikt zijn en op punten zelfs overschreden. De veiligheid van de openbare ruimte kan op bepaalde plekken niet meer volledig gegarandeerd worden en de onderhouds- en vervangingsachterstand in met name het onderhouden van de buurten begint op te lopen. Tot slot zien we dat er opgaven zijn die het vak van de beheerder complexer en duurder hebben gemaakt en waar de budgetten niet of slechts gedeeltelijk op zijn aangepast.

Vervangingsopgave

De openbare ruimte is voor een groot deel aangelegd met eenmalige middelen (grondexploitaties bij nieuwbouw en via subsidies). Er zijn daarbij geen middelen gereserveerd om bij einde levensduur deze openbare ruimte te vervangen. Op enig moment bereikt de openbare ruimte, of delen daarvan, het einde van haar levensduur en zal deze vervangen moeten worden. Dat betekent logischerwijs

dat bij einde levensduur altijd nieuwe middelen gevonden moeten worden om vervanging te dekken. Dit is nog maar beperkt gebeurd de afgelopen jaren.

Onderhoudsopgave

In 2001 heeft de gemeente voor het laatst het onderhoudsbudget afgestemd op de onderhoudsbehoefte. Met de raad zijn daarbij afspraken gemaakt over de onderhoudskwaliteit en het bijbehorende beheerbudget. In de afgelopen twintig jaar is het beheerbudget weliswaar verhoogd door indexaties en areaalacres dat is toegekend bij stadsuitbreidingen. Het is echter niet evenredig verhoogd met de daadwerkelijke stijging van de kosten van de afgelopen jaren. Dit is deels te wijten aan de periode van kredietcrisis, achterblijvende indexering, grotere toename van areaal en andere maatschappelijke behoeften.

Dit uit zich met name in de technische onderhoudskwaliteit. Zo ontstaan er geleidelijk aan steeds meer achterstanden in het onderhoud van de wijken/buurtten op het gebied van wegen, groenvakken, speelvoorzieningen en civiele kunstwerken.

Ontwikkelen beheren

Tot slot spelen er diverse ontwikkelingen die de opgave van de beheerder complexer en duurder heeft gemaakt. Hier zijn de budgetten niet of slechts zeer beperkt op aangepast. De openbare ruimte werd vroeger veel meer alleen technisch gezien. Het beheer van de openbare ruimte was als het ware een doel op zich. De beheerder van nu is bezig met ontwikkelen beheren. Het bestaat naast het schoon, heel en veilig houden van de openbare ruimte ook uit het vormgeven en bijdragen aan brede maatschappelijke opgaven op het gebied van klimaatadaptatie, biodiversiteit, gezondheid, beleving, etc.

Financiële strategie: ingroeiscenario

Uit de berekeningen blijkt dat een ophoging van het budget nodig is van ruim 11 miljoen tot aan 2033. Dat is een reële berekening van het benodigd budget op de middellange en lange termijn. Dit scenario kent een financiële vertaling die er als volgt uit ziet: In 2024 een budgetsprong van 4 miljoen en gevolgd door een geleidelijke verhoging met € 650.000 per jaar in de daarop volgende jaren, oplopend tot een totaal van ruim 11 miljoen.

De budgetsprong zoals beschreven is om meerdere redenen op dit moment niet reëel. Op korte termijn is het niet mogelijk om een dergelijke budgetsprong organisatorisch te vertalen naar een goed uitvoeringsprogramma. De organisatie moet meegroeien met het budget. Dat vraagt om geleidelijke groei. Daarnaast legt een dergelijke vraag op korte termijn wel een zeer zwaar beslag de financiële middelen van de gemeente.

Er is daarom een financiële strategie ontwikkeld die een reële vertaling maakt van hetgeen benodigd is naar hetgeen mogelijk is. Met deze strategie wordt de gemeenteraad gevraagd om in eerste instantie in te stemmen met een verhoging van het beheerbudget met 500.000 per jaar t/m 2027. In 2027 wordt de NKG herijkt en worden op basis van herijkte cijfers nieuwe voorstellen gedaan. Er dient daarbij wel rekening te worden gehouden met extra benodigd budget na 2027.

De strategie biedt mogelijkheden om echte stappen te zetten. Met de BBV-wijziging van het 'verplicht activeren' worden de lasten die ontstaan door investeringen verdeeld over meerdere jaren. Dit zorgt voor een herverdeling over de diverse producten waardoor een grote sprong in het benodigde budget niet direct noodzakelijk is.

1. Inleiding

De kwaliteit van de openbare ruimte is van groot belang voor de gezondheid en het welzijn van onze inwoners en voor het functioneren van de stad, de dorpen en ons platteland. Het is onze primaire taak als gemeente om deze openbare ruimte in te richten en daarna schoon, heel en veilig en tevens functioneel te houden. Dat noemen we het beheren van de openbare ruimte.

Ontwikkelingen in beheer

De openbare ruimte werd vroeger veelal alleen technisch gezien. De openbare ruimte was als het ware een doel op zich. Taak was om de openbare ruimte schoon, heel en veilig te houden. De beheerder van nu ziet de openbare ruimte als middel om bij te dragen aan vele doelstellingen en ambities die we als gemeente hebben. De beheerder van nu is bezig met ontwikkelend beheren. Het beheer bestaat naast het schoon, heel en veilig houden van de openbare ruimte ook uit het vormgeven en bijdragen aan bijvoorbeeld opgaven op het gebied van duurzaamheid, klimaatadaptatie en biodiversiteit.

De gemeenteraad vastgestelde Visie Leefomgeving (2014) beschrijft dat in 4 pijlers:

1. Schoon, heel en veilig
2. Bewuste inrichting
3. Maximaal rendement
4. Ruimte voor initiatief

Naast deze ontwikkelingen speelt ook het complexer worden van de maatschappij in z'n algemeenheid, maar zeker ook van de openbare ruimte.

Doel Nota

Een belangrijke voorwaarde om het beheer in al haar facetten professioneel vorm te kunnen geven is dat onze basis op orde is. Ook financieel gezien. In de afgelopen jaren bleken de middelen voor onderhoud en vervanging van kapitaalgoederen echter niet toereikend. De Nota brengt daarom een aantal zaken in beeld:

- Het spiegelt de structureel benodigde middelen aan de beschikbare middelen voor het beheren en het vervangen van de kapitaalgoederen. Op basis hiervan geeft de Nota een aantal adviezen over de wijze van financiering.
- Het dient als basis voor de, vanuit het BBV verplichte, paragraaf 'kapitaalgoederen' in de begroting en de jaarrekening.

De Nota kijkt over een aantal jaren. De daadwerkelijke uitgaven per jaar kunnen afwijken van de geraamde kosten, omdat de uitvoering altijd wordt afgestemd met andere taakvelden, programma's en sturing vanuit de buurten.

Afbakening

Deze Nota Kapitaalgoederen neemt onderstaande kapitaalgoederen mee:

- Straten, wegen en pleinen
- Openbare verlichting
- Openbaar groen
- Speel- en sportvoorzieningen
- Straatreiniging
- Verkeerstechniek
- Civieltechnische kunstwerken
- Inrichtingselementen

Rioleringen, parkeervoorzieningen en de openbare ruimte op begraafplaatsen zijn ook kapitaalgoederen in beheer van de gemeente Deventer. Zij hebben echter een eigen financiering. Voor de verantwoording van het noodzakelijke beheer en onderhoud is er het Gemeentelijk Rioleringsprogramma. De riolering wordt gefinancierd uit de rioolheffing, het onderhoud aan de parkeervoorzieningen uit de inkomsten van het betaald parkeren en de begraafplaatsen vanuit de grafrechten. Daarom zijn deze niet opgenomen in de doorrekening van kapitaalgoederen. Er is uiteraard wel een sterke relatie tussen het beheer en onderhoud van de riolering, begraafplaatsen en de parkeervoorzieningen en de overige kapitaalgoederen in de openbare ruimte.

Leeswijzer

Deze Nota gaat in hoofdstuk 2 in op de hoeveelheid en de kwaliteit. Daarin staat hoeveel openbare ruimte Deventer in beheer heeft en wat de waarde en de leeftijd van deze openbare ruimte is. Ook wordt gekeken naar welke kwaliteit wordt behaald. Hoofdstuk 3 staat stil bij het beschikbare en benodigde budget voor zowel het onderhoud als vervanging waarna hoofdstuk 4 beschrijft waardoor het beschikbare en benodigde budget van elkaar verschillen. In hoofdstuk 5 wordt de uitvoeringsstrategie verder uitgewerkt vanuit de visie van Ontwikkeland beheer. In bijlage 1 worden de verschillende beheerbegrippen en financiële begrippen toegelicht en in bijlage 2 is meer te lezen over de uitgangspunten die leiden tot de berekening.

Bij deze Nota is een bijlagerapport (Basis in Beeld) opgeleverd dat per beheergroep beschrijft welke uitgangspunten zijn gehanteerd bij de berekeningen. Welke beheertypen zijn gebruikt, welke kwaliteit er nu wordt gerealiseerd, welke maatregelpakketten worden gebruikt en waardoor er een verschil zit tussen benodigde en beschikbare budgetten. Ook bevat het berekeningen voor de loonkosten en de meerkosten voor ambities voor beheer.

2. Wat beheren we en wat is de kwaliteit?

Voor deze Nota Kapitaalgoederen is de openbare ruimte in beheer van de gemeente in beeld gebracht. De gemeente beheert duizenden objecten, variërend van wegen tot speeltoestellen. Om te bepalen welk beheerbudget de komende jaren nodig is, wordt gekeken naar een aantal aspecten:

- welke kapitaalgoederen worden beheerd;
- wat alle objecten waard zijn;
- wat de leeftijd is van de kapitaalgoederen;
- wat de gemiddelde levensduren zijn van een object;
- welke kwaliteit wordt behaald.

Dit hoofdstuk staat per punt stil bij de huidige stand van zaken.

2.1 Openbare ruimte in beheer

De gemeente beheert 1.253 hectare aan verharding en groen. Dit betekent dat voor elke woning in Deventer ongeveer 271 vierkante meter openbare ruimte onderhouden wordt. Daarvan is ongeveer 56% groen (7.061.025) en 44% verhard (5.478.956). In deze openbare ruimte staat een groot aantal objecten, bijvoorbeeld ruim 67.000 bomen, 190 bruggen en meer dan 20.000 lichtmasten. Figuur 2-1 geeft een impressie van de arealen in beheer van de gemeente Deventer. De gegevens komen uit 2022 (peildatum januari 2022). In de beheersystemen worden de objecten bij aanpassingen doorlopend geüpdatet.

Rioleringen en parkeervoorzieningen zijn ook kapitaalgoederen in beheer van de gemeente Deventer. Zij hebben echter een eigen financiering en worden niet meegenomen in het financiële gedeelte van deze Nota.

 GROEN	 OPEN VERHARDING	 GESLOTEN VERHARDING	 BRUGGEN	 SPEELTOESTELLEN	 BESCHOEIINGEN	 RIOLERING
7.061.025 m ²	3.339.995 m ²	2.138.961 m ²	190 st.	1.455 st.	14 km.	757 km.
 BOMEN	 LICHTMASTEN	 VERKEERSREGEL- INSTALLATIES	 AFVALBAKKEN	 SLUIS	 KADEMUREN	 PARKEERAUTOMATEN
67.271 st.	20.042 st.	49 st.	1300 st.	1 st.	2.100 m ¹	85 st.

Figuur 2-1: Overzicht objecten in beheer van gemeente Deventer

2.2 Wat is de openbare ruimte waard?

De openbare ruimte van Deventer vertegenwoordigt een totale waarde van ruim € 1,1 miljard, exclusief VAT (kosten voor voorbereiding, administratie en toezicht) en exclusief riolering en

parkeerplaatsen. Dit betekent dat het vervangen van alle objecten die financieel worden meegenomen in deze Nota inclusief VAT van 15% ongeveer € 1,25 miljard zou kosten, zie tabel 2-2.

Beheergroep	Investeringswaarde	
Straten, wegen en pleinen	€	747.596.819
Openbare verlichting	€	26.548.750
Openbaar groen	€	139.139.077
Spelen	€	8.797.840
Straatreiniging	€	n.v.t.
Verkeerstechniek	€	6.887.100
Civieltechnische kunstwerken	€	139.346.065
Diverse inrichtingselementen	€	16.500.000
Totaal	€	1.084.815.651
Totaal (incl. VAT)	€	1.247.537.999

Tabel 2-2: Investeringswaarde per beheergroep in euro's

Tijdig beheer en onderhoud moet ervoor zorgen dat de waarde van alle kapitaalgoederen behouden blijft. Ondanks dat, komen onderdelen van de openbare ruimte op enig moment aan het einde van hun levensduur en moeten we ze vervangen. Niet alle kapitaalgoederen gaan even lang mee. Voor veel van de bovengrondse openbare ruimte (zoals de verhardingen en de verlichting) geldt een gemiddelde vervangingstermijn van ongeveer 40 jaar. Voor civieltechnische kunstwerken zoals bruggen en kademuren is de vervangingstermijn vaak langer, tot ongeveer 100 jaar. Voor kleinere objecten zoals de speelvoorzieningen en het straatmeubilair is deze termijn juist weer een stuk korter met ongeveer 10-20 jaar.

NB. Om een heel grof beeld van de opgave te krijgen doen we de volgende rekenexercitie. Bij een vervangingswaarde van bijna € 1,25 miljard en het uitgangspunt dat de gemiddelde levensduur van alle kapitaalgoederen 50 jaar is, moet Deventer gemiddeld ieder jaar voor **€ 25 miljoen** (incl. VAT) aan kapitaalgoederen vervangen. De leeftijdsopbouw van de openbare ruimte kent uiteraard over de afgelopen decennia geen gelijkmatige verdeling waardoor in het ene jaar meer moet worden vervangen dan in het andere jaar. Bovendien is veel van het areaal in de afgelopen 40 jaar aangelegd en nog niet aan vervanging toe. In het licht van ontwikkelend beheer zijn vervangingen niet enkel een financiële last, maar juist een kans om via het beheer bij te dragen aan de stedelijke opgaven en maatschappelijke behoeftes.

2.3 Wat is de leeftijd van de openbare ruimte?

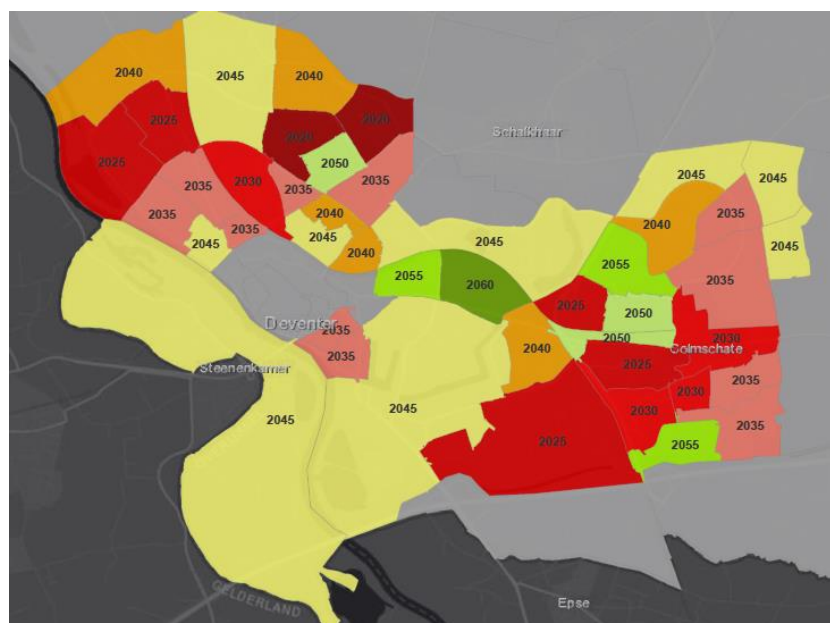
De openbare ruimte heeft geen oneindige levensduur: noch technisch, noch functioneel, noch maatschappelijk. Door regelmatig onderhoud uit te voeren wordt de technische levensduur zo optimaal mogelijk verlengd. Als een object in de openbare ruimte het einde van de technische

levensduur bereikt, kunnen we deze niet meer met (groot) onderhoud in stand houden. Het object moet dan opnieuw worden aangelegd ('vervangen'). Het kan zijn dat de openbare ruimte simpelweg te oud of versleten is. Maar ook veranderende maatschappelijke en functionele wensen en groei van de stad als geheel leiden tot een vraag om ingrijpen waarbij nieuwe functies en gebruiksmogelijkheden mogelijk worden gemaakt. En tot slot verandert ook onze smaak. De inrichting van 30, 40 of 50 jaar geleden is voor de maatstaven van nu soms te sober, gedateerd, ouderwets en niet passend binnen de wensen.

Buurtaanpak

Een belangrijk onderdeel van de beheerstrategie is de buurtaanpak uit het MJOP. Op basis van aanlegjaren van de openbare ruimte is globaal bepaald in welke buurten we de komende 40 jaar aan de slag moeten gaan, zie figuur 2.3. Dit houdt in dat we een planning volgen waarbij we elke buurt elke veertig jaar opnieuw aanpakken om de openbare ruimte klaar te maken voor de volgende veertig jaar. Het voordeel van een blik op de gehele buurt is dat we nog beter kunnen werken vanuit de Visie Leefomgeving. Op straatniveau is een parkeer- of waterprobleem vaak niet op te lossen, maar met een bredere blik op buurtniveau is vaak, samen met de ideeën van inwoners, veel meer mogelijk.

Door een gebrek aan financiële middelen lukt het ons op dit moment niet om de planning uit te voeren. We zijn bijvoorbeeld al twintig jaar bezig met het vervangen van straten in de Rivierenbuurt, terwijl we binnen drie tot vijf jaar een hele buurt willen aanpakken. Het gevolg is dat de buurtplanning verschuift, beheeractiviteiten zich ophopen, kapitaalvernietiging op de loer ligt en wijken niet klaar worden gemaakt voor de toekomst. Het gaat hierbij overigens niet alleen om wijken die veertig jaar oud zijn, maar juist ook nog oudere van begin jaren zestig waar nog geen noemenswaardige vervangingsmaatregelen zijn uitgevoerd. We zien deze Nota, met daaraan gekoppeld de budgetten, als het (vernieuwd) startschot van een permanente en continue vervangingsopgave van de openbare ruimte met een gemiddelde levenscyclus van veertig jaar.

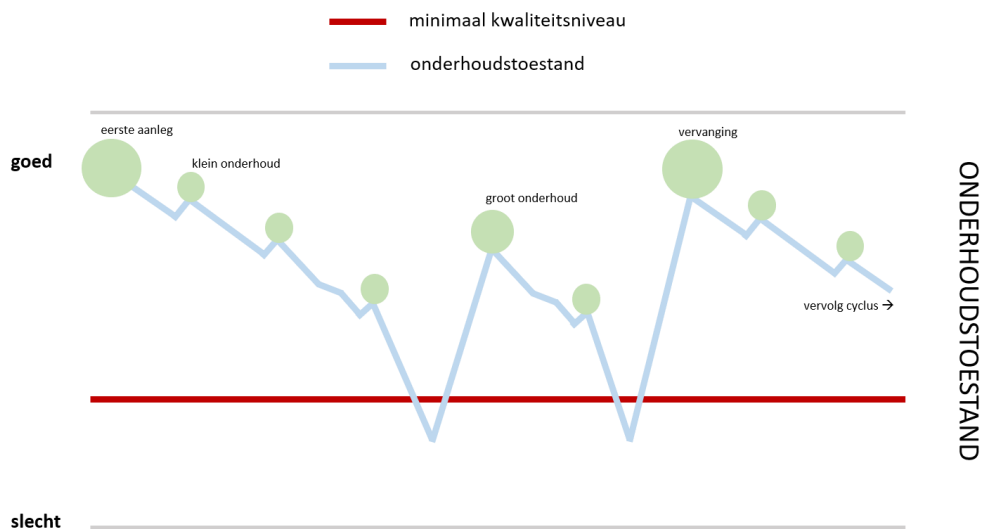
Figuur 2-3: Globaal overzicht buurtaanpak gekoppeld aan jaartallen

2.4 Welke kwaliteit wordt gerealiseerd in de openbare ruimte?

Het is belangrijk om de kwaliteit van de objecten te monitoren. Zo kunnen we achterhalen of we voldoen aan de wettelijk gestelde eisen conform het BBV en of we de ambities halen, zoals die door de raad zijn vastgesteld. Deze basiskwaliteit, vermeld in het uitvoeringsprogramma van de Visie Leefomgeving, garandeert dat de openbare ruimte veilig, functioneel en prettig in gebruik is. Dit hoofdstuk beschrijft de definities van de verschillende kwaliteiten vanuit technische kwaliteit, functionele kwaliteit en beeldkwaliteit en welk kwaliteitsniveau we op dit moment bereiken.

1. Technische kwaliteit

Elke beheergroep stuurt op technische kwaliteit aan de hand van inspecties. Door regelmatig onderhoud uit te voeren, wordt de technische levensduur zo optimaal mogelijk verlengd. Veel kapitaalgoederen volgen daarbij een vaste onderhoudscyclus, zoals geïllustreerd in figuur 2-4. Bij einde levensduur zijn ze toe aan vervanging. De ingrepen in de openbare ruimte worden veelal gepland op basis van technische inspecties. Er vinden daarom voor de verschillende objecten periodieke inspecties plaats. Het aantal inspecties hangt af van de risico's die aanwezig zijn bij de verschillende kapitaalgoederen en varieert van jaarlijkse tot 5-jaarlijkse inspectie.

Figuur 2-4: Voorbeeld standaard onderhoudscyclus Wegen

De technische inspecties geven inzicht in de opgave die er ligt voor het onderhouden en vervangen van kapitaalgoederen:

- **Groen:** Eind 2019 en in 2020 is de kwaliteit van groenvakken voor het eerst in beeld gebracht, tegelijkertijd met de komst van conditiemeting NEN 2767. Hieruit bleek dat ruim 100.000 m² aan groenvakken in slechte tot zeer slechte staat verkeert en eigenlijk aan vervanging toe is. Dit komt neer op een eenmalige investering van € 3,3 miljoen. Dit beschouwen we als onderhoudsachterstand waar niet separaat op geïnvesteerd wordt, maar

wat met tijdens de vervangingsopgave kan worden ingelopen. Daarnaast bleek nog eens 280.000 m² in matige conditie. Jaarlijks gaan we gelijk aan de boomveiligheidscontrole 33% van de groenvakken controleren op kwaliteit. Zo brengen we in beeld hoe groenvakken binnen de bebouwde kom zich ontwikkelen en hoe snel deze teruglopen in kwaliteit. Voor het groen in het buitengebied is een bermbeheerplan opgesteld. Deze is met name gericht op ecologische ontwikkeling van de bermen, en heeft daarmee een andere benadering ten aanzien van de kwaliteitsbeoordeling en afschrijving.

- **Bomen:** Bomen worden met een vaste frequentie onderhouden en moeten voldoen aan de boominspectie conform de Boomveiligheidscontrole. Jaarlijks inspecteren we 1/3 van de bomen. Op basis daarvan voeren we onderhoud uit. Er is geen sprake van achterstallig onderhoud; wel zien we een toename van maatregelen in het bomenonderhoud als gevolg van droogteschade van de droge zomers sinds 2018. Dit resulteert in oplopende onderhoudskosten. Door keuzes die in het verleden zijn gemaakt bij de inrichting van de openbare ruimte, ontstaat er wortelopdruk op locaties waar dit niet gewenst is. Het gevolg is dat er momenteel veel schade aan het ontstaan is aan omliggende verhardingen. Dit leidt tot veiligheidsproblemen in de openbare ruimte door opstaande bestrating. Het vraagt een grote beheerinspanning om dit probleem beheersbaar te houden.
- **Straten, wegen, pleinen:** Voor het onderhoud aan de verhardingen geldt dat we een groot deel van beschikbare onderhoudsmiddelen momenteel besteden aan asfaltverharding om kapitaalvernietiging te voorkomen. Elementenverharding (wegen en trottoirs van klinkers en tegels) loopt zo een achterstand op. We houden elementenverharding op dit moment veilig met kleine ingrepen. De benodigde inspanningen lopen op, doordat er jarenlang weinig aandacht is besteed aan o.a. het oplossen van opdruk van verhardingen door boomwortels. Er gaat hierdoor veel energie, tijd en geld zitten in het oplappen van verharding waar we groot onderhoud hadden moeten uitvoeren of die we hadden moeten vervangen. Actuele planningen laten zien dat de komende jaren al het beschikbare budget voor groot onderhoud aan het onderhoud van asfaltverhardingen dient te worden besteed om kapitaalvernietiging te voorkomen. Daarmee zouden geen middelen meer beschikbaar zijn voor het onderhouden van elementenverharding. Het ingroeiscenario (par. 4.2) zorgt ervoor dat er extra middelen beschikbaar komen voor het groot onderhoud van straten, wegen en pleinen.
- **Civieltechnische kunstwerken:** Via technische inspecties naar de onderhoudsbehoefte van stads- en IJsselkademuren is geconstateerd dat ervoor ongeveer € 2,75 miljoen aan onderhoud moet worden uitgevoerd. Het ingroeiscenario zorgt ervoor dat er extra middelen beschikbaar komen voor de civieltechnische kunstwerken waarmee dit probleem de komende jaren structureel kan worden aangepakt.
- **Spelen:** Een groot deel van de speeltoestellen en speelondergronden is verouderd en is aan vervanging toe. Er ligt een opgave om meer dan 300 speellocaties te vervangen voor een bedrag van € 900.000. De opgave is nog groter doordat er speelplekken, die nu nog worden beheerd door Stichting Tevreden, wellicht weer terug in beheer komen bij de gemeente.
- **Verkeerstechniek:** Onderdelen van de verkeersregelinstallatie zoals masten, detectielussen, lantaarns, drukknoppen etc. worden vervangen aan de hand van leeftijd, het aantal storingen of bij een defect. De automaten hebben een afschrijvingstermijn van 15

jaar. Er is sprake van een achterstand in vervanging. Deze is in te lopen met een gemiddelde vervanging van 3 tot 4 automaten per jaar.

- **Openbare verlichting:** Voor de openbare verlichting in Deventer gelden minimale veiligheidseisen. Momenteel hanteren we (te) lange afschrijvingstermijnen. Door het complexer worden van het dagelijks beheer (aanlichting van gebouwen, slimme systemen voor het sturen van verlichting) verschuift het budget naar deze complexere opgave en nemen de toch al te lange afschrijvingstermijnen nog verder toe.
- **Straatreiniging:** Er is te veel onkruid op verharding, waardoor de kwaliteitsambities niet worden gehaald. Dit leidt ook tot problemen bij het product Straten, wegen, pleinen doordat de wortels van onkruid de kwaliteit van de verharding aantasten.
- **Inrichtingselementen:** Voor inrichtingselementen zoals bankjes, paaltjes, fietsstallingen, etc. geldt dat kwalitatieve gegevens ontbreken. Ze worden vervangen op basis van meldingen. Het doel is om ook de inrichtingselementen en kwaliteit van deze kapitaalgoederen structureel te monitoren en ze structureel te beheren. De vraag naar bijvoorbeeld aangepaste, leeftijdsvriendelijkere banken toe. Deze zijn duurder in aanschaf en onderhoud. Het is duidelijk dat hier onvoldoende budget voor beschikbaar is.

2. Functionele kwaliteit

Het beheer wordt al lange tijd niet alleen ingegeven door de technische kwaliteit. Meer en meer kijken we naar het functioneren van de openbare ruimte. De openbare ruimte wordt steeds intensiever gebruikt en krijgt zo meer functies. De energietransitie, nieuwe vormen van en toenemende mobiliteit, de vergrijzing van Nederland en de wens om inwoners meer te laten bewegen en ontmoeten stellen allemaal op een eigen manier eisen aan de openbare ruimte. Die staan vaak los van de technische kwaliteit. Deze manier van kijken heet functionele kwaliteit.

Op dit moment zijn de functionele kwaliteiten niet uniform vastgelegd, maar worden wel volop in het beheer meegenomen. We nemen functionele verbeteringen mee bij het prioriteren en uitvoeren van groot onderhoud en vervangingen in de openbare ruimte. In dit rapport zijn verschillende voorbeelden verwerkt van functionele verbeteringen aan de openbare ruimte in bijvoorbeeld het Karel de Grotepark, Smidsgang en Havezatelaan, zie bijlage 5.

3. Beeldkwaliteit

De gemeente werkt voor het cyclisch verzorgend onderhoud van Groen en Straatreiniging met de landelijk geüniformeerde CROW-beeldmaatlaten voor de sturing op de uitvoering. Deze systematiek hanteert 5 niveaus (van A+ tot D) van beeldkwaliteit. Hierbij geldt dat A+ het hoogste niveau is en D de laagste. In onze opdrachten aan aannemers leggen we vast aan welke ambitieniveaus de kwaliteit buiten op straat moet voldoen. Het blijkt lastig de vastgestelde ambities voor het onderhoud te behalen voor Groen en Straatreiniging.

3. Waarom is er extra budget nodig?

Het programma Leefomgeving heeft zich de afgelopen jaren ingespannen om met de beschikbare middelen het maximaal haalbare te bereiken. Het veelgeprezen MJOP-MIND is een mooi voorbeeld van het optimaliseren van de groot-onderhouds- en de vervangingsopgave. De beheerinspanningen van de afgelopen jaren hebben zich gericht op het voorkomen van kapitaalvernietiging en het zo veilig mogelijk houden van de openbare ruimte. Er is daarbij altijd gewerkt binnen de, in feite te krappe, budgetten die de begroting daarvoor biedt. De tering is naar de nering gezet. Daardoor ontstaan langzamerhand achterstanden in onderhoud. Langzamerhand wordt duidelijk dat de grenzen van deze werkwijze bereikt zijn en op punten zelfs overschreden. De veiligheid van de openbare ruimte kan op bepaalde plekken niet meer volledig gegarandeerd worden en de onderhouds- en vervangingsachterstand in met name het onderhouden van de buurten begint op te lopen.

Het onderhouden van de openbare ruimte is niet vrijblijvend, maar betreft een wettelijke plicht die is vastgelegd in het burgerlijk wetboek. Het is voor de gemeente een zorgplicht om de openbare ruimte in goede en veilige staat te onderhouden.

Hieronder duiden we 3 ontwikkelingen die maken dat discrepantie is ontstaan, en nog verder gaat ontstaan als we niet ingrijpen, tussen het beschikbare budget en het benodigd budget:

- De vervangingsopgave
- Het achterblijven van middelen voor de onderhoudsopgave
- Het complexer worden van de opgave

De vervangingsopgave

De openbare ruimte is voor een groot deel aangelegd met eenmalige middelen (grondexploitaties bij nieuwbouw en via subsidies). Er zijn daarbij geen middelen gereserveerd om bij einde levensduur deze openbare ruimte te vervangen. Op enig moment bereikt de openbare ruimte, of delen daarvan, het einde van haar levensduur en deze zal vervangen moeten worden. Dat betekent logischerwijs dat bij einde levensduur nieuwe middelen gevonden moeten worden om vervanging te dekken. Bij het vervangen van de openbare ruimte dienen de middelen die daarmee gemoeid zijn te worden geactiveerd waarna er op wordt afgeschreven en er rente op wordt geboekt. De kapitaallasten (rente en afschrijving) dienen in de exploitatiebegroting te worden opgenomen. Dat betekent dus automatisch een verhoging van het benodigd budget om het totaal aan kosten voor onderhoud en vervanging te dekken.

De middelen voor de onderhoudsopgave blijven achter

In 2001 heeft de gemeente voor het laatst het onderhoudsbudget afgestemd op de onderhoudsbehoefte. Met de raad zijn daarbij afspraken gemaakt over de onderhoudskwaliteit en het bijbehorende beheerbudget. In de afgelopen twintig jaar is het beheerbudget verhoogd door de indexering via de gemeentebegroting en door toekenning van middelen voor de toename van het

beheerareaal (areaalaccres). Door diverse oorzaken heeft het beschikbare budget geen gelijke tred gehouden met benodigde budget:

- De indexering die in de gemeentebegroting is gehanteerd, sloot vaak niet aan op ontwikkelingen in de markt. Er is een periode geweest dat is bezuinigd over de volledige gemeentebegroting door bewust een lagere indexering toe te passen. Hierdoor is in de loop van twintig jaar het beschikbare budget steeds verder af komen te staan van het benodigd budget. Het gaat daarbij om tientallen procenten.
- De gaten die door het toepassen van een lagere indexering ontstonden zijn richting de verbonden partijen opgelost door daar een onevenredig deel van het accresbudget aan toe te voegen. Hierdoor zijn tekorten ontstaan bij andere onderdelen van de openbare ruimte. Vooral op de onderdelen wegen en civiele kunstwerken. Dat zijn namelijk de producten waar we met name sturen op groot onderhoud gestuurd en waarbij de tering naar de nering gezet wordt. De achterstanden die daardoor ontstaan, manifesteren zich langzaam maar wel gestaag.
- Er zijn diverse bezuinigingsronden geweest waarbij het programma Leefomgeving budget heeft ingeleverd.

Het achterblijven van het budget uit zich met name in de technische onderhoudskwaliteit.

Geleidelijk zijn er steeds meer achterstanden in het onderhoud van de wijken/buurtten op het gebied van wegen, groenvakken, speelvoorzieningen en civiele kunstwerken ontstaan.

Extra taken en toegenomen complexiteit

Tot slot spelen er diverse ontwikkelingen die de opgave van de beheerder complexer en duurder heeft gemaakt. Hier zijn de budgetten niet of slechts zeer beperkt op aangepast. De openbare ruimte werd vroeger veel meer alleen technisch gezien. Het beheer van de openbare ruimte was als het ware een doel op zich. De beheerder van nu ziet de openbare ruimte als middel om bij te dragen aan vele maatschappelijke doelstellingen en ambities die we als gemeente hebben. De beheerder van nu is bezig met ontwikkelend beheren. Het bestaat naast het schoon, heel en veilig houden van de openbare ruimte ook uit het vormgeven en bijdragen aan brede maatschappelijke opgaven.

Er wordt in zowel het onderhoud als op het moment van vervanging ingezet op:

- gezondheid (bv. het stimuleren van spelen, sporten en bewegen in de openbare ruimte)
- duurzaamheid (bv. het hergebruik van materialen of de uitvoering met klimaat neutrale apparatuur)
- klimaatverandering (bv. het aanpassen van de openbare ruimte op langere periodes van droogte en wateroverlast)
- technische verbeteringen (bv. het gebruik van slimme verlichting en slimme VRI's)
- integrale toegankelijkheid en inclusiviteit (bv. het toegankelijk maken van speelplekken)
- beleving van de openbare ruimte

De opgave in de openbare ruimte is daarnaast meer omvattender en complexer geworden.

- De openbare ruimte wordt steeds intensiever gebruikt en krijgt zo meer functies. De energietransitie, nieuwe vormen van en toenemende mobiliteit, de vergrijzing en de wens

om inwoners meer te laten bewegen en ontmoeten stellen allemaal op een eigen manier eisen aan de openbare ruimte en die staan vaak los van de technische kwaliteit.

- De drukte in de ondergrond neemt toe, waardoor bijvoorbeeld bomen niet meer terug kunnen worden geplant zonder dure ondergrondse maatregelen te nemen.
- Keuzes uit het verleden leiden tot kosten bij het huidig beheer en onderhoud. De wortelopdruk van bomen bij verhardingen leidt veel extra kosten en vervroegde afschrijving.
- Participatie speelt een grotere rol in de planvorming.
- Er ontstaan hitte-eilanden die door vergroening in de openbare ruimte aangener gemaakt kunnen worden.
- De droge jaren die we achter ons hebben, hebben laten zien dat er droogteschade ontstaat aan zowel beplanting als bomen.
- Klimaatverandering en een grotere belasting van de schaarse openbare ruimte in de stad hebben tot gevolg dat het bodemleven drastisch is verslechterd. Door inrichting van goede groeiplaatsen kunnen we dit verbeteren.
- Het bestrijden van invasieve exoten en andere overlast gevende soorten zoals de eikenprocessierups of het in toom houden van de Japanse duizendknoop is een taak die door klimaatverandering meer inzet vereist.
- Er wordt veel meer data vastgelegd door in beheersystemen.
- Objecten in de openbare ruimte zijn op zichzelf complexer. Denk aan slimme verkeersregelinstallaties, slimme verlichting of aan real-time control van de rioolgemaal.
- De Wet open overheid zorgt ervoor dat we steeds meer en pro-actiever moeten communiceren en vaker informatieverzoeken krijgen van burgers.

4. Financiële vertaling

4.1 Activeren en afschrijven

De begrotingssystematiek die Deventer op dit moment hanteert, sluit niet geheel aan bij het vernieuwde Besluit Begroting en Verantwoording. Investerings met een maatschappelijk nut, zoals investeringen in de openbare ruimte, worden op dit moment vaak niet in de begroting geactiveerd. Dat mag officieel niet meer. In het BBV is het sinds 2019 verplicht om deze investeringen te activeren. Deze Nota brengt de wijze van financiering van vervangingsinvestering in lijn met het BBV. Dat lijkt een kleine ingreep, maar geeft wel degelijk een forse verschuiving. Bij de volgende onderdelen zijn deze nieuwe wijze van financieren al doorgevoerd:

- Bij wegen wordt het vervangen van asfaltverhardingen al wel geactiveerd. Elementenverhardingen worden uit de exploitatiebegroting vervangen. In de strategie in deze Nota wordt ook op elementenverhardingen geactiveerd.
- Bij groen, openbare verlichting, spelen en verkeerstechniek worden alle vervangingen direct uit het exploitatiebudget gedekt. Het gaat daarbij dus om het totale areaal. Dit wordt geheel omgezet in het activeren van de vervangingsinvesteringen.

De bijbehorende lasten voor de jaarlijkse afschrijving en rente komen ten laste van de exploitatiebegroting. Dit leidt op de langere termijn tot hogere totale lasten, aangezien de rentecomponent er aan wordt toegevoegd. Op de kortere termijn geeft dit ruimte voor verschuiving van lasten (zie 4.3).

4.2 Benodigd budget versus beschikbaar budget

In 2023 werkt de gemeente met een begroting van ongeveer 19,1 miljoen euro voor het onderhouden en dragen van kapitaallasten. Deze 19,1 miljoen is inclusief kosten voor voorbereiding, administratie en toezicht (VAT). De kapitaallasten die hierin al zijn opgenomen zijn in het verleden ontstaan bij vervanging van asfaltwegen en civiele kunstwerken.

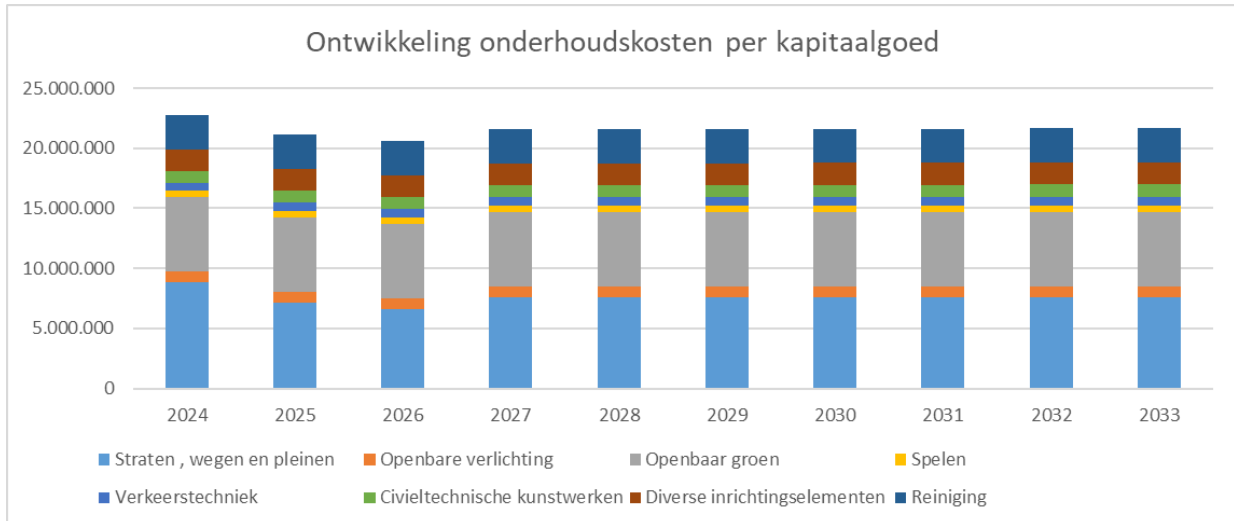
Het onderhoud van Groen en bomen en Straten, wegen en pleinen zijn daarin de grootste onderhoudsposten. Op basis van de in beeld gebrachte onderhouds- en vervangingsbehoefte groeit deze budgetbehoefte de komende 10 jaar naar jaarlijks ruim 30 miljoen. Een verschil van ca. 11 miljoen.¹

---

¹ Bij deze Nota is een bijlagerapport (Basis in Beeld) opgeleverd dat per beheergroep uitschrijft welke uitgangspunten zijn gehanteerd bij de berekeningen. Welke beheertypen zijn gebruikt, welke kwaliteit er nu wordt gerealiseerd, welke maatregelpakketten worden gebruikt en waardoor er een verschil zit tussen benodigde en beschikbare budgetten. Ook bevat het berekeningen voor de loonkosten en de meerkosten voor ambities voor beheer.

Onderhoudsbudget

Het benodigd onderhoudsbudget maakt op korte termijn een forse sprong ten opzichte van het beschikbaar budget. Dat zit hem in het in één grote stap bijtrekken van de omvang van het onderhoud dat we momenteel uitvoeren naar wat er theoretisch benodigd is. De sprong zit met name bij onderhoud aan wegen, civiele kunstwerken en diverse inrichtingselementen. Het onderhoudsbudget voor Groen is de afgelopen jaren wel in lijn gebracht met de kostprijs, door de jaarlijkse contractafspraken met HGB.

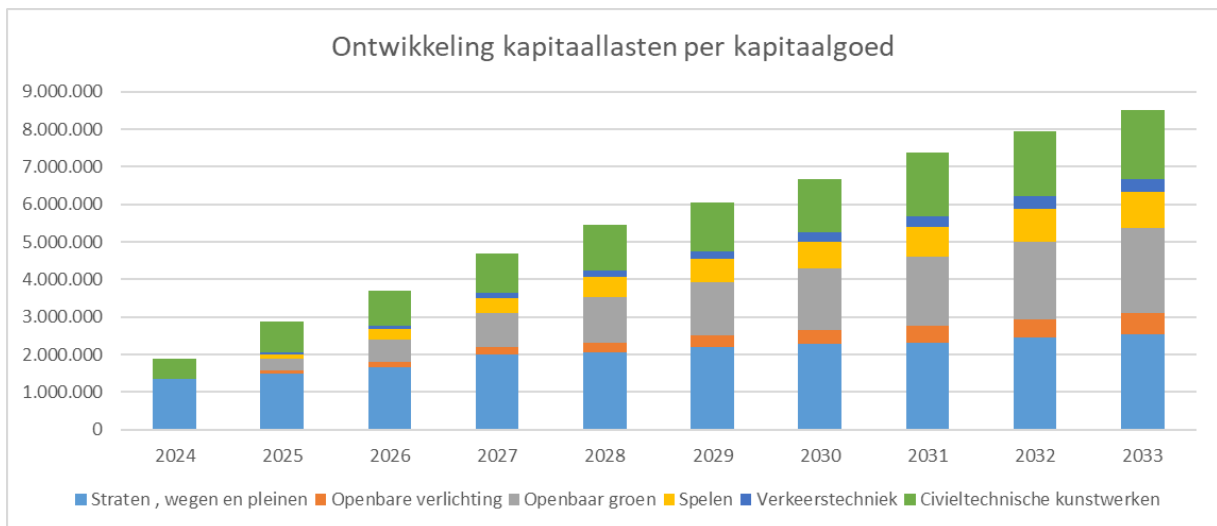

Budget voor dekken Kapitaallasten

De kapitaallasten zijn een andere oorzaak van de stijging van de budgetvraag. Dat komt enerzijds door het volgen van de BBV. Vervangen betekent activeren en dat betekent het ontstaan van een kapitaallast. Eigenlijk wordt de rentecomponent hiermee als kosten toegevoegd. Anderzijds is er de komende jaren flink meer inzet nodig voor vervangingen in de openbare ruimte. Met name bij de buurtgerichte aanpak dienen we te investeren in vervangingen van groen en elementenverhardingen. De berekeningen gaan uit van de gemiddelde levensduur van de diverse elementen in de openbare ruimte.

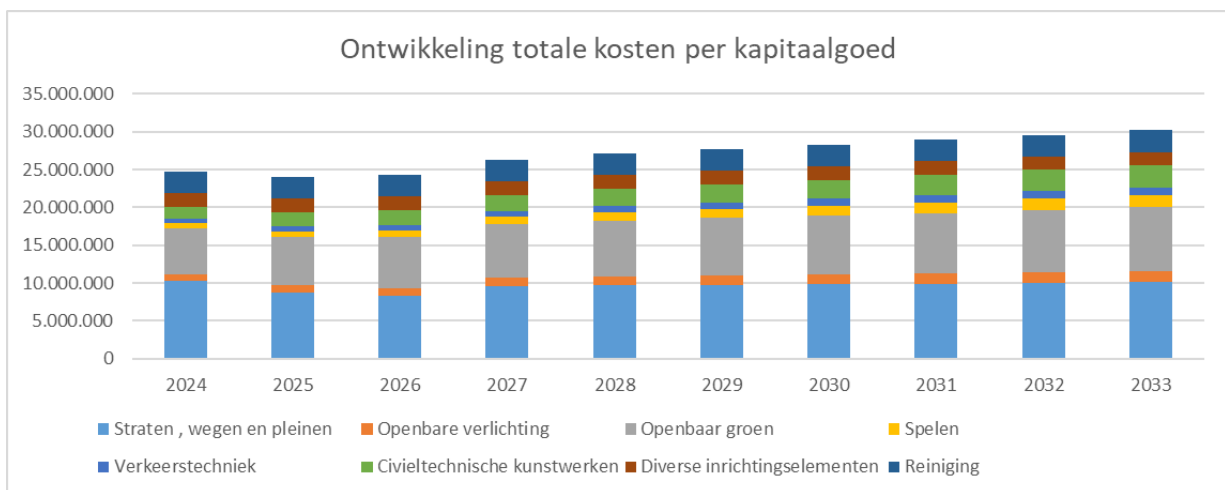
In onderstaande grafiek is te lezen wat de ontwikkeling van de kapitaallast is voor de diverse kapitaalgoederen. Aan de kapitaallast in 2024 is goed te zien dat bij Straten, wegen en pleinen en Civieltechnische kunstwerken al een kapitaallast is opgenomen, aangezien daar al (deels) op basis van activeren wordt gewerkt. De jaarlijkse kosten in geval van activeren worden kapitaallasten genoemd en stijgen jaarlijks tot ruim € 8,5 miljoen in 2033.

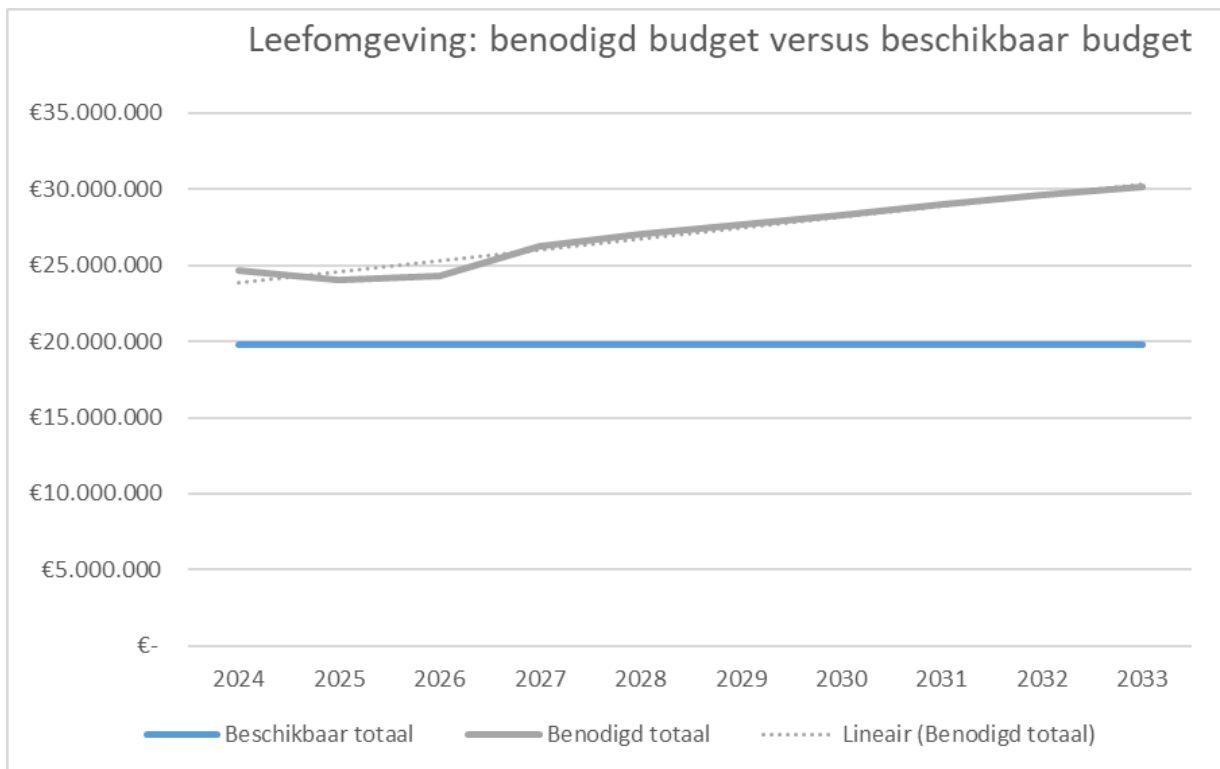
Totale benodigde budget

De groei van het totaal benodigd budget (onderhoud en vervangen) wordt weergegeven in onderstaande grafiek.²

In onderstaande grafiek is het totaal benodigd budget afgezet tegen het totaal beschikbare budget. Hierin is eveneens de budgetsprong van ca. € 4 miljoen in 2024 en het daarna gestaag doorstijgen van het benodigd budget met € 650.000 per jaar tot 2033 zichtbaar.

² Alle uitgangspunten die leiden tot deze berekening staan opgesomd in bijlage 2. De rapportage Basis in beeld gaat verder in op de berekeningen.

4.3 Strategie: ingroeiscenario

Het in paragraaf 4.1 in beeld gebrachte benodigde budget is in de toekomst noodzakelijk. Het ligt echter niet voor de hand om direct de sprong naar dit scenario te zetten, om meerdere redenen.

Allereerst legt dit op korte termijn een heel fors beslag op de gemeentelijke financiën. Dat is financieel niet waar te maken. Het doorvoeren van dit totale scenario vraagt financieel om een lange termijnplanning.

Daarnaast zal dit totale scenario organisatorisch tot problemen leiden. De opgave ligt er wel degelijk, maar de organisatie is op dit moment niet ingericht om deze hele opgave in één keer op te pakken i.v.m. capaciteitstekort. De organisatie zal daar, net als het budget, in mee moeten groeien.

Zoals hierboven beschreven wordt momenteel veel vervangingsonderhoud direct uit de exploitatie gedekt. We activeren dus niet en we schrijven niet af. Dat is momenteel het geval bij openbaar groen, bij elementenverhardingen, bij speeltoestellen en bij openbare verlichting. Als we hierop, conform de BBV, gaan activeren vallen de budgetten die hiermee gemoeid zijn tijdelijk 'vrij' om in te zetten voor onderhoud op andere plaatsen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de benodigde sprong in onderhoud van asfaltwegen, civiele kunstwerken en verkeerstechnische installaties. Hiermee wordt de sprong in onderhoudskosten dus gedempt. Op de langere duur zal het vervangingsonderhoud natuurlijk wel tot hogere kapitaallasten gaan leiden.

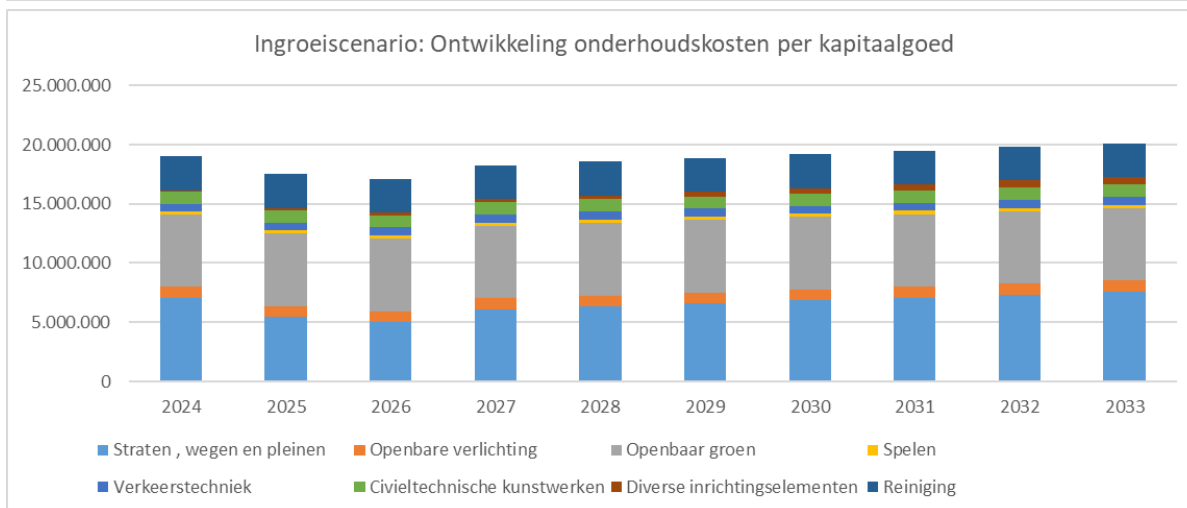
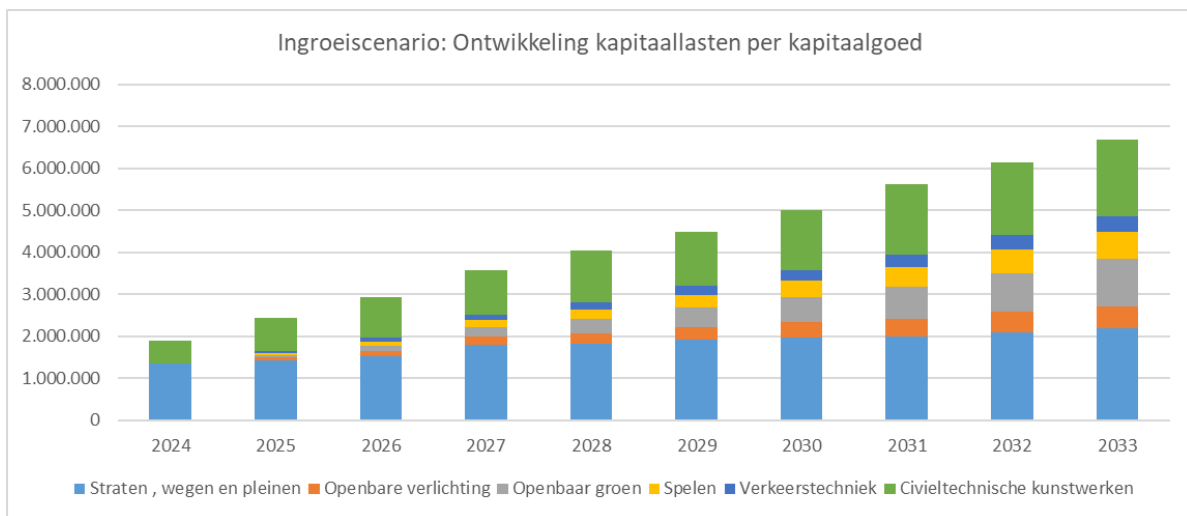
Het ingroeiscenario voorziet in een gematigde groei voor:

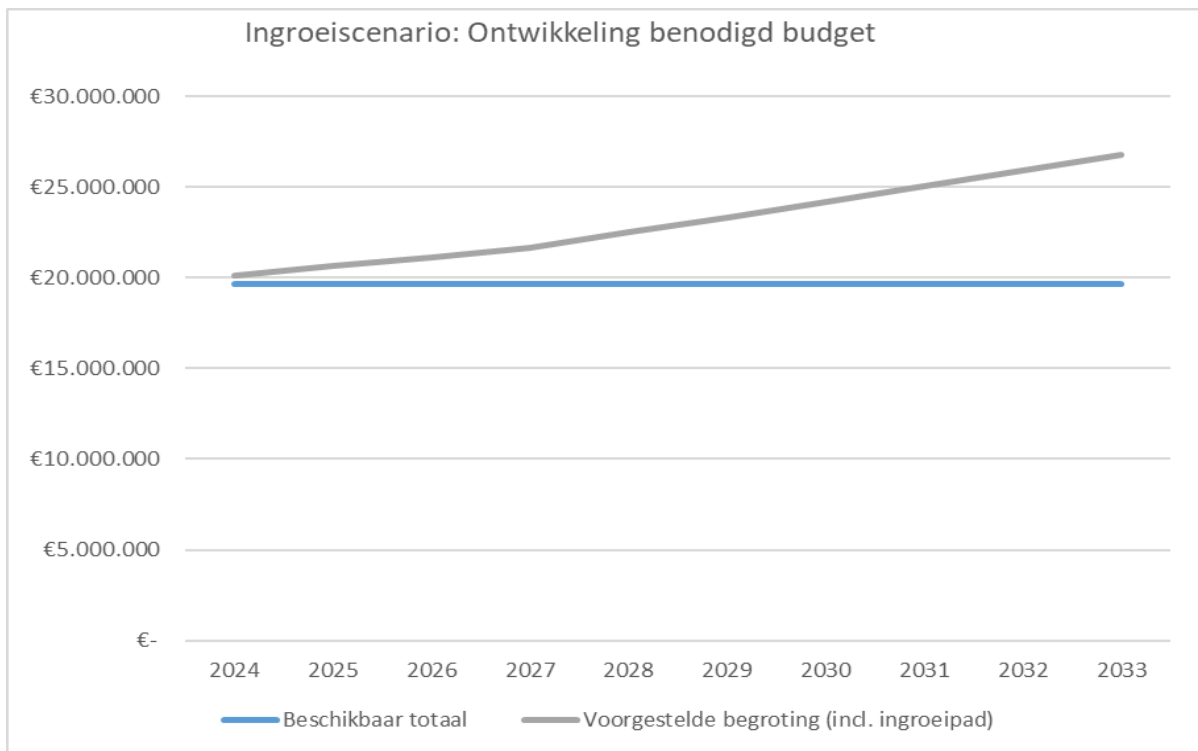
- het onderhouden en vervangen van elementenverhardingen;

- het vervangen van groen en spelen;
- het onderhouden van diverse inrichtingselementen.

In dit voorliggende scenario groeien deze producten in 8 tot 10 jaar naar het noodzakelijk geachte budget voor al onze onderhouds- en vervangingsopgaven. Dat geeft de organisatie de tijd om hierin mee te groeien. Hiermee ontstaat een verdere demping van het benodigd budget in de komende jaren.

In de onderstaande drie grafieken is dit scenario financieel uitgewerkt. Het komt er in het kort op neer dat er de komende 4 jaar een bedrag van € 500.000 per jaar extra aan de begroting van programma Leefomgeving wordt toegevoegd.

De laatste grafiek laat zien dat dit scenario vanaf 2027 uitgaat van een hogere toevoeging van budget . In dat jaar actualiseren we deze Nota Kapitaalgoederen. Daarbij kijken we eveneens of de organisatie de ontwikkeling van het budget kan bij houden en of de groei reëel is. Het is wel zaak om nu al rekening te houden met een benodigde groei van het budget na 2027. Investerings genereren immers kapitaallasten die gedekt moeten worden.

De beschreven groei van het budget staat los van het jaarlijks areaalacres en van de jaarlijks noodzakelijke indexering van het budget.

5. Uitvoeringsstrategie ontwikkelend beheer

Om de kansen die uit de nieuwe strategie ontstaan goed te kunnen benutten is er een duidelijke uitvoeringsstrategie nodig, die het concept van 'ontwikkelend beheer' in praktijk gaat brengen. De uitvoer van deze uitvoeringsstrategie richt zich op drie grote veranderingen:

1. We gaan de buurtaanpak versnellen

We willen bij groot onderhoud en vervangingen zoveel mogelijk samenloop met de uiteenlopende ontwikkelingen en doelstellingen van andere programma's bereiken. Dan worden de kosten beperkt, budgetten gecombineerd, opgaven aan elkaar geknoopt en wordt de hinder voor inwoners beperkt. Meekoppelen heet dat. Dat meekoppelen is lang niet altijd mogelijk, maar het streven is om het zo veel mogelijk toch op te zoeken.

De wijze van programmeren loopt in hoofdlijnen op de volgende manier:

- We werken met één meerjarenprogramma voor de hele openbare ruimte, het MJOP-MIND. Dit meerjarenprogramma openbare ruimte wordt onderbouwd vanuit zowel de technische kwaliteit als functionele kwaliteit. In dit programma wordt de integrale afweging gemaakt over welke projecten op welke termijn worden opgepakt. Het MJOP-MIND bevat een onderhouds- en investeringsprogrammering voor 4 jaar. De eerste 2 jaar zijn taakstellend en het 3e en 4e jaar zijn indicatief. Iedere 2 jaar stellen we het MJOP-MIND bij.
- Een belangrijk onderdeel van het meerjarenprogramma is de buurtaanpak. Op basis van aanlegjaren van de openbare ruimte is globaal bepaald in welke buurten we de komende 40 jaar aan de slag moeten gaan. Voordat een buurt wordt opgenomen in het MJOP-MIND stellen we voor deze buurt een buurtagenda op. Bij het opstellen van een buurtagenda-aanpak beschouwen we alle fysieke en sociale aspecten van een buurt en kijken we dus zowel naar technische aspecten van de openbare ruimte als naar functionele aspecten. Ook geven we inzicht in de fysieke opgaves van andere partijen, zoals de woningcorporaties en de netbeheerders. Daarbij betrekken we inwoners en bedrijven.

Het resultaat is een buurtagenda die inzicht geeft in alle fysieke werkzaamheden (groot onderhoud en vervangingen) die in zo'n buurt op korte, middellange en lange termijn nodig zijn. De buurtagenda voedt het MJOP-MIND met concrete projecten. Ons doel is om een buurt in drie jaar (bijna) volledig te renoveren. Het voordeel van een blik op de gehele buurt is dat we nog beter kunnen werken vanuit de Visie Leefomgeving. Op straatniveau is een parkeer- of waterprobleem vaak niet op te lossen, maar met een bredere blik op buurtniveau is vaak veel meer mogelijk.

2. We gaan nog meer sturen op data

Voor alle kapitaalgoederen wordt informatie bijgehouden. Dit wordt vastgelegd in het centrale beheersysteem. Door data gestuurd te werken, weten we wat er aanwezig is in de boven- en ondergrond en wat de kwaliteit is. In de openbare ruimte zetten we in op drie acties:

- We gaan nog structureler technische inspecties uitvoeren voor alle kapitaalgoederen. Hiermee ontstaat inzicht in de beheeropgave op de korte, middellange en lange termijn en

worden de beheerders ook gesprekspartners voor andere opgaven. De informatie uit technische inspecties is de basis voor ontwikkelend beheer.

- We leggen informatie over ontwikkelingen geografisch vast. Zo kunnen we opgaven op verschillende niveaus afwegen. Hittestress verschilt bijvoorbeeld per straat en per buurt liggen er andere opgaven, bijvoorbeeld op het gebied van gezondheid en de energietransitie.
- We vertalen gemeentebrede strategische doelen en beleidsopgaven naar een concrete opgave voor beheer. We gebruiken kritische prestatie-indicatoren om een maatlat te hebben voor deze beleidsopgaven in de uitvoering van beheer en onderhoud.
- Per kapitaalgoed leggen we de verschillende functionele kwaliteiten vast. Een rijbaan kan ook tijdelijk dienen als bewuste optie voor waterberging en een grasveld kan ook een ecologische functie hebben.

3. We maken een kwalitatieve en kwantitatieve personele beweging

De opgaven voor de stad zijn aanzienlijk en volop in beweging. Het uitwerken van de ingroeistrategie en bijsturen van het onderhoudsprogramma vraagt naast het behouden en uitbreiden van vakinhoudelijke kennis ook om strategische vaardigheden en een intensivering van het databeheer. Het vraagt zowel kwalitatieve en een kwantitatieve beweging bij het personeel. Er zijn meer mensen nodig met meer verschillende expertises. Idealiter zijn dit vakmensen die boven hun eigen beheerdomein kunnen uitstijgen en in staat zijn om de vakinhoud te combineren met beleidsopgaven en ontwikkelingen in de stad. Daarnaast is er ook behoefte aan mensen met generalistische kennis over de leefomgeving die opgaven aan elkaar kunnen verbinden. Het is daarom nodig om de personele capaciteit mee te laten groeien met de beheeropgave.

Bijlage 1: Begrippenlijst

In het rapport komen verschillende begrippen terug. Hieronder staan zowel de beheerbegrippen als financiële begrippen toegelicht.

Naam	Omschrijving
Calamiteiten-onderhoud	Het niet gepland onderhoud dat erop gericht is de openbare ruimte <i>veilig</i> te houden. Het bestaat uit het reageren op meldingen, het (niet-planmatig) repareren van (storm)schades en vernielingen. De uitgaven worden betaald via de exploitatiebegroting.
Cyclisch verzorgend onderhoud	Planmatig onderhoud dat frequent wordt uitgevoerd (periodiek/jaarlijks terugkerend) om de openbare ruimte schoon te houden. Dit kan gaan om het maaien van gras of het snoeien van heesters, maar ook om het reinigen van de riolering en het vegen van de goten. Inspecties, energie- en storkosten worden bij het cyclisch verzorgend onderhoud gerekend. De uitgaven worden betaald via de exploitatiebegroting.
Klein onderhoud	Het onderhoud dat bedoeld is om de openbare ruimte heel te houden, goed te kunnen gebruiken en om het duurdere groot onderhoud doelmatig uit te stellen. Het gaat hierbij om dagelijkse reparaties die noodzakelijk zijn om het object in goede werkende en veilige staat te houden, tegen een van tevoren vastgesteld kwaliteitsniveau. Denk hierbij bijvoorbeeld aan gedeeltelijk herstraten van klinkers of om het repareren van gaten in asfalt. Klein onderhoud is veelal bedoeld om direct gebreken en gevaarlijke situaties op te heffen. De uitgaven worden betaald via de exploitatiebegroting.
Groot onderhoud	Grotere en meer ingrijpende werken op een groot deel van het object. Groot onderhoud komt aan bod als de levensduur van een deel van het kapitaalgoed is verstreken. Dit is bedoeld om de totale levensduur van het kapitaalgoed te verlengen. Bij groot onderhoud kan ook (gedeeltelijke) herinrichting aan bod komen. Groot onderhoud is gericht op het in stand houden van het object en wordt doorgaans uitgevoerd na een langere gebruiksperiode. Voorbeelden hiervan zijn het vervangen van pompen van een rioolstelsel of het periodiek baggeren van watergangen. De kosten kunnen per jaar verschillen en worden betaald uit de exploitatie of lopen via voorzieningen. Kosten voor groot onderhoud mogen niet worden geactiveerd, tenzij sprake is van levensduurverlenging.
Vervanging	<p>Het totaal vervangen van een object aan het einde van de technische levensduur. Bij vervanging veranderen primair de inrichting en de functie van het object niet. Materiaal en constructie worden wel vernieuwd (1 op 1 vervanging). Bij vervanging wordt altijd gezien of het object nog aan de functievereisten voldoet. Als dat niet het geval is, leidt vervanging ook tot herinrichting.</p> <p>Vervanging is een kapitaalsinvestering, eventueel aangevuld met externe financiering. De kosten voor vervanging moeten worden geactiveerd.</p>
Herinrichting	<p>Bij een herinrichting krijgt een object, of een deel van de openbare ruimte, een andere functie met bijbehorende inrichting. Een herinrichting kan uit twee doelen worden geprogrammeerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vanuit het achterblijven van de functionaliteit van het object bij de gewenste functionaliteit (bijvoorbeeld een verkeerskundige herinrichting die noodzakelijk is om een groter aanbod verkeerbewegingen te verwerken). Programmering en financiering van dergelijke herinrichtingen vinden hun oorsprong vaak buiten programma Leefomgeving. Vanuit programma Leefomgeving vindt vaak een verdedigbare financiële bijdrage plaats. - Vanuit groot onderhoud of een vervanging waarbij gekozen wordt voor een gewijzigde functionaliteit (zie ook vervanging). De oorsprong en financiering van de

herinrichting ligt dan binnen programma Leefomgeving. Herinrichting in combinatie met vervanging is een investering. Ook wordt er vaak externe financiering gezocht. Herinrichting in combinatie met groot onderhoud loopt via de exploitatiebegroting.

Soms vallen het eind van de technische levensduur en het eind van de functionele levensduur samen en wordt een combinatie van financieringsbronnen gezocht.

Herinrichtingen kosten over het algemeen meer voorbereidingstijd dan groot onderhoud en vervanging. In de budgetplanning moet hiermee rekening worden gehouden.

Figuur B1-1: Begrippen beheer en onderhoud

Begrippen	Omschrijving
Kapitaalgoederen	Fysiek objecten in de openbare ruimte (weg, groen, brug, verlichting, etc.) die financiële en maatschappelijke waarde vertegenwoordigt. Ze zijn door de gemeente aangekocht en/of gerealiseerd met als doel een maatschappelijk nut te geven voor de mensen die gebruik van die objecten in de openbare ruimte. Beheer en onderhoud van de kapitaalgoederen worden uitgevoerd om het geïnvesteerde kapitaal en het maatschappelijk nut zo lang mogelijk tegen aanvaardbare kosten te kunnen blijven gebruiken.
Exploitatiebegroting	De begroting waarin alle geraamde kosten en opbrengsten voor een geheel jaar worden vastgelegd. Voor het beheer van de openbare ruimte gaat het om de kosten en opbrengsten ten aanzien van het service-onderhoud en meldingen, dagelijks onderhoud en groot onderhoud. Ook de kapitaallasten (rente en afschrijvingen) van geactiveerde investeringen zijn onderdeel van de exploitatiebegroting. De exploitatiebegroting wordt eenmaal per jaar vastgesteld en door de Raad beschikbaar gesteld aan de afdeling Leefomgeving. Zij rapporteert daarover periodiek en legt achteraf verantwoording af over de feitelijke besteding van de middelen.
Investeringsplan	Een meerjarig plan waarin alle investeringen staan die de gemeente voor een meerjarige periode (vier jaar) wil laten uitvoeren.
Investering	Een uitgave waarvan het nut zich uitstrekt over meerdere jaren. De investering wordt opgenomen op de balans en de lasten van deze uitgave worden gespreid over deze jaren door de jaarlijkse afschrijving ten laste te brengen van de exploitatie (de investering wordt dan geactiveerd).
Activeren	Het op de balans presenteren van de financiële waarde van het aangeschafte of vervaardigde kapitaalgoed met meerjarig nut dat vanaf dat moment als bezitting kan worden beschouwd.
Afschrijven	Het op methodische wijze ten laste van de exploitatie brengen van (een) kapitaalgoed(eren). Uitgangspunt hiervoor is de historische kostprijs en de economische of de technische levensduur van het kapitaalgoed.
Afschrijvingstermijn	De periode (uitgedrukt in jaren) waarover een kapitaalgoed wordt afgeschreven
Kapitaallasten	De som van de periodieke afschrijving- en rentekosten ten behoeve van het geactiveerde kapitaalgoed.
Vervangingsinvestering	Een investering die moet worden gepleegd ter vervanging van een bestaand kapitaalgoed. De essentie van de vervangingsinvestering is dat het verouderde kapitaalgoed zonder wezenlijke functionele veranderingen wordt vervangen en met een nieuwe waarde opnieuw op de balans wordt gezet; de lasten worden dan via jaarlijkse afschrijvingen verspreid.

Levensduurverlengende investering	Dit zijn investeringen die worden gepleegd ten behoeve van een bestaand kapitaalgoed en expliciet leiden tot een substantiële levensduurverlenging van het betreffende kapitaalgoed. Levensduur verlengende investeringen moeten net als de investering van nieuwe kapitaalgoederen worden geactiveerd.
Achterstallig onderhoud	Onderhoud dat niet op tijd is uitgevoerd, waardoor een onderhoudsrichtlijn is overschreden en niet (meer) wordt voldaan aan het door de raad vastgestelde kwaliteitsniveau. Achterstallig onderhoud vanwege niet tijdige uitvoering van onderhoud, eventueel door onvoldoende beschikbaar gesteld budget, kan leiden tot schade (hogere herstelkosten = kapitaalvernietiging) en/of onveilige situaties. Er kan ook sprake zijn van achterstallig onderhoud zonder dat dit leidt tot kapitaalvernietiging en/of onveilige situaties. Daar is sprake van wanneer de onderhoudstoestand van een kapitaalgoed lager is dan het door de raad vastgestelde kwaliteitsniveau.
VAT	Alle kosten die de gemeente maakt voor voorbereiding, administratie en toezicht. VAT-kosten omvatten niet alleen personeelskosten, maar zijn alle kosten die gemaakt worden voor voorbereiding van een project en de kosten van administratie en toezicht in de fasen realisatie en nazorg van een project. Ook communicatie naar burgers toe is onderdeel van de VAT-kosten.

Figuur B1-2: Financiële begrippen beheer

Bijlage 2: Hoe kunnen we dit financieren nu en in de toekomst?

onderstaande tabel geeft alle uitgangspunten weer die onderdeel uitmaken van de financiële strategie om te komen tot een duurzame begroting. Deze voorstellen voldoen aan de kaders die het BBV voorschrijft.

Uitgangspunt	Toelichting
1. Alle vervangingen in de openbare ruimte worden geactiveerd (conform BBV)	Wanneer een kapitaalgoed wordt vervangen, vindt activering op de balans plaats. Dit gebeurt straks voor alle kapitaalgoederen.
3. Vanaf 2024 wordt de begroting jaarlijks met € 500.000 cumulatief verhoogd. Na vier jaar wordt dit herijkt.	<p>De toenemende onderhouds- en vervangingsbehoefte ligt hoger dan het beschikbare budget. Deze behoefte moet worden opgevangen in de begroting. Dit vraagt om een structurele cumulatieve verhoging van de begroting. Het voorstel is om dit te doen via een ingroeitraject waardoor de begroting jaarlijks met € 500.000 oploopt en we de tijd krijgen om te anticiperen op de totale budgetaanpassing van € 10 miljoen.</p> <p>Deze Nota kijkt over een aantal jaren. De daadwerkelijke uitgaven per jaar kunnen afwijken van de geraamde kosten, omdat de uitvoering altijd wordt afgestemd met andere taakvelden, programmasturing en wijksturing. Na vier jaar wordt het budget weer herijkt.</p>
4. Inclusief ambitiebudget van 5%	Steeds vaker worden groot onderhouds- en vervangingsprojecten duurder doordat er ook wordt gewerkt aan functionele verbeteringen. In de financiële strategie is daarom rekening gehouden met een budget van 5% ambitiebudget voor vervangingen. Dit is gebaseerd op landelijke onderzoeken naar de meerkosten in verschillende gemeenten op basis van verschillende typen wijken. In bijlage 4 staat meer informatie over deze aanpak.
5. Inclusief 15% VAT	In de raming is rekening gehouden met 15% VAT. Dit is een gangbaar landelijk gemiddelde voor alle beheeractiviteiten in de gemeente.
6. Inclusief 4 extra fte	Omdat het onderhoudsbudget stijgt en er meer actief wordt beheerd, zijn er ook meer mensen nodig om het beheer goed uit te voeren. De extra loonkosten zijn naar rato berekend op basis van de voorgestelde stijging van het onderhoudsbudget en op basis van de huidige beschikbare fte's. In dit scenario stijgt het aantal fte voor het beheer van de openbare ruimte met vier, van 18 naar 22.

7. Exclusief areaalveranderingen	De ramingen zijn is exclusief areaalveranderingen. Het voorstel is om de areaalveranderingen te koppelen aan het aantal opgeleverde woningen en hierbij uit te gaan van een gemiddelde kostprijs per jaar voor het onderhoud van de openbare ruimte van € 450 per woning.
8. Exclusief indexeringen vanaf 2023	De ramingen houden rekening met een indexering van 5,5% over 2022. Het voorstel is om het huidige gemeentelijke indexeringssysteem te volgen en de budgetten daar op aan te passen. Bij achterblijvende indexeringen worden de gevolgen voor het beheer van de openbare ruimte vroegtijdig in kaart gebracht.
9. Exclusief extra middelen als gevolg van kapitaalvernietiging.	<p>Wanneer een kapitaalgoed nog niet is afgeschreven, wordt in onderling overleg en vanuit verschillende invalshoeken bepaald of een desinvestering nodig is. Het is de wens dat deze vervangingen worden bekostigd vanuit bijvoorbeeld groei van de stad of andere opgaven.</p> <p>Om financieel in de pas te blijven lopen en de beheerkosten zuiver te houden, is het uitgangspunt dat de desinvestering van het vroegtijdig vervangen wordt gedekt door de partij (extern of intern) die het initiatief neemt en aan de slag wil in de openbare ruimte.</p> <p>Waar besparingen mogelijk zijn als gevolg van bijvoorbeeld het tegelijkertijd uitvoeren van vervangingen of van verandering van inrichting van de openbare ruimte kan, in het geval van interne initiatiefnemers, deze besparing worden ingezet om de eventuele extra kosten van vroegtijdige vervanging te dekken.</p>